

2019-10-21

Sida 1 (6)

Foto Wikipedia

*"Gärnisonsminnen berättar 17" handlar om
Kasernarkitekten Erik Josephson författad av
Thomas Roth*

Kasernarkitekten Erik Josephson

av 1:e intendent Thomas Roth vid Armémuseum

Bakgrund och uppväxt

Erik Josephson (1864 – 1929) var förvisso verksam som arkitekt inom flera olika områden, han skulle lika gärna ha kunnat kallas bankarkitekt eller industriarkitekt som kasernarkitekt. Han är också något av en doldis, föga känd och uppskattad under sin verksamma tid. Han kategoriserades ofta som ”byggmästararkitekt” av sin samtid, trots att han utvecklades till att bli en framträdande stilhistoriker. Hans stil var genomgående eklektisk, det vill säga uppvisande stildrag från många olika epoker. Erik Josephson hade också en god förmåga att inpassa sina byggnadsverk i en redan existerande miljö.

Hans släkt var och är en av de mest kända judiska släkterna i Sverige, fylld av konstnärer, skådespelare och konsthistoriker men även av vetenskapsmän. Slakten hade polsk bakgrund och den förste medlemmen av slakten invandrade till Sverige 1780, som följd av Gustav III:s så kallade judereglemente som medgav judisk invandring till ett antal svenska städer. En annan medlem av slakten, Abraham Josephson, invandrade till Sverige 1795 och blev ekonomidirektör vid Karlbergs Krigsakademi.

Eriks far August Abraham var grosshandlare i Stockholm, något som Eriks äldre bror Hjalmar också blev medan brodern Victor blev den förste i en lång rad av bokhandlare. Eriks mamma hette Augusta och tillhörde den likaledes judiska slakten Jacobson. Fadern avled redan 1867 vilket gjorde att familjen levde under knappa ekonomiska förhållanden och Erik fick inte möjlighet att avlägga studentexamen. Istället praktiserade han vid Ludvigsbergs verkstad i Stockholm, något som ledde till verksamhet i byggbranschen. För att få kompetens till inträde i Tekniska högskolan genomgick han en förberedande kurs i tekniska ämnen och han var också privatelev i teckning hos den framstående konstnären Carl Larsson. Eriks farbror målaren Ernst Josephson var nämligen nära vän till Carl Larsson.

Studier och yrkesverksamhet

Erik började studierna vid Tekniska högskolans arkitekturlinje 1881 och tog examen 1885 varefter han fortsatte studierna vid Konstakademin till 1888. Därefter följde en lång utrikes studieresa varefter Erik 1890 blev arkitekt i Överintendentsämbetet (motsvarande dagens Statens Fastighetsverk) samtidigt som han fick arvodesuppdrag vid Arméförvaltningens fortifikationsdepartement. Han kom som kasernarkitekt att avlösa sin släkting, moderns kusin, Ernst Jacobson. Här föreligger alltså goda möjligheter att förväxla vilka verk som uppförts av herrarna Jacobson respektive Josephson. Hur som helst fick Josephson tre år senare en halvtidsanställning vid Fortifikationen och 1920 blev han chef för ritbyrån vid Arméförvaltningens fortifikationsdepartement, en befattning som han innehade till sin död 1929. Utöver detta hade han även en privat arkitektbyrå där

han fick stora uppdrag, både offentliga och privata.

Som exempel på Erik Josephsons civila verksamhet kan nämnas

- Skandinaviska kreditbanken, Nybrogatan 10, Stockholm
- KM Lundbergs varuhus, Stureplan 3, Stockholm
- Grand Hotel Saltsjöbaden
- Villa Josephson åt kusinen John Josephson, Diplomatstaden, Stockholm
- Daneliuska huset, Stureplan 10, Stockholm
- Djurgårdsbron, Stockholm
- Borås vattentorn
- Trollhättans kraftverk
- Älvkarleby kraftverk (med drag av dansk renässansstil)
- Tillbyggnad av Näsby slott (med drag av svenskt 1700-tal)
- Trollhättans vattentorn
- Skandinaviska bankens palats, Gustav Adolfs torg, Stockholm
- Norsborgs vattenverk
- Porjus kraftverk
- Handelsbankens huvudkontor, Kungsträdgårdsgatan 4, Stockholm
- Det egna huset i Lärkstaden, Piplärkan 7 vid Valhallavägen, Stockholm
- Hovförvaltningens hus, Slottsbacken, Stockholm

Generalitetshuset, Östermalmsgatan 87 i Stockholm, är visserligen byggt för militära ändamål men är ändå ett exempel på civil arkitektur. Huset byggdes i en stil som möjligen kan kallas tysk nybarock och uppfördes i två etapper. Den södra delen av flygeln mot Artillerigatan uppfördes 1910-14 och var avsedd för Krigshögskolan. Resten av byggnaden uppfördes 1924-26. Huset var avsett för Generalstaben och kom senare att hysa Försvarsstaben och Arméstaben mellan 1936 och 1991. Det kom att kallas Grå huset eftersom det var grått och eftersom den byggnad på Riddarholmen som Generalstaben tidigare utnyttjat, Schering Rosenhanes palats, hade kallats Gula huset. I Grå huset finns idag Åklagarmyndigheten men även civila företag. De enda hyresgästerna med militär anknytning är i dag Stiftelsen Armé- Marin- och Flygfilm (AMF) samt Svensk Flyghistorisk Förening som bland annat dokumenterar det militära flygets historia i Sverige.

Kasernerna

Sammanlagt kom Erik Josephson att producera ritningar till inte mindre än 44 uppförda kasernetablissemang, i olika etapper. Till detta kom minst åtta på- och ombyggnader till redan existerande kaserner. Produktionen kan indelas i olika skeden, nämligen 1892 års härordnings byggnadsprogram (10 etablissemang), 1901 års härordnings byggnadsprogram (28 stycken med sju påbyggnader) och 1914 års härordnings byggnadsprogram (2 stycken). Därtill kommer fyra kasernetablissemang uppförda med särskilda anslag.

Programmet från 1892 hade att göra med en utbyggnad av främst artilleriet och

2019-10-21

Sida 4 (6)

genomfördes 1891-1900, medan etablissemangen och tillbyggnaderna som uppfördes enligt 1901 års program var en följd av den allmänna värnplikens införande. De tidigare etablissemangen var solitärer, det vill säga enstaka byggnader utan större gemensamma drag annat än till exempel ridhus och matsalar. De senare var däremot byggda efter så kallade typritningar, det vill säga uppförda i mycket snarlik stil och med liknade planlösningar.

Såttillvida uppfördes infanteriregementenas kaserner enligt detta program med kanslihus och tre bataljonskaserner med fyra våningar vardera, en våning för varje kompani. Även trängkårernas etablissemang fick likartade utseenden och Livregementets husarers (K 3, numera Trängregementet) kasern i Skövde blev identisk med Smålands husarers (K 4, numera Göta ingenjörregemente) i Eksjö.

I 1892 års program är det Göta artilleriregemente (A 2) i Göteborg, Norrlands artilleriregemente (A 4) i Östersund och Smålands artilleriregemente (A 6) i Jönköping som är närmast spektakulära med sina drag av riddarborgar.

Livgardets kavallerikasern foto Thomas Eckered

Livgardets till häst (K 1) kasern vid Lidingövägen i Stockholm är också en solitär med drag av Gripsholms slott och vasaborgar, krönt med en gyllene krona. Inredningen av officersmässen förtjänar också beundran. Uppenbarligen hade man klart för sig att denna mäss skulle komma att användas för representationsändamål i mycket större omfattning än vad som var brukligt på andra håll i landet. Därför är inredningen också ståtligare än på andra platser.

I Stockholm ansvarade Josephson även för påbyggnaderna av Svea livgardes, Göta livgardes, Livregementets dragoners och Svea artilleriregementes respektive kaserner. Ombyggnaderna skedde på ett enkelt sätt, kasernlängorna höjdes med ett våningsplan.

Kasernen, foto Thomas Eckerred

Officersmässen, foto Thomas Eckerred

Josephsons sista stor kasernetablissemang blev Svea ingenjörkårs (Ing 1) i Frösundavik, strax norr om Haga i Stockholm. Huvudbyggnaden består av en stor kasern, med fronton och litsener i närmast palladiansk stil och som skiljer sig från allt annat som han ritade. Ovanligt är också att kanslibyggnaden med officersmässen inte är en del av huvudbyggnaden utan ligger sidoordnad denna med utsikt över Brunnsviken. På den södra sidan av kasernen ligger en rad av underofficersbostäder i en stil som påminner om svenskt 1700-tal, även det en ovanlighet.

Höglunda 1890-tal,

Befälsvilla foton Thomas Eckerred

Erik Josephson förtjänar alltså att ihågkommas som en av svenskt 1900-tals mest mångsidiga arkitekter, med skiftande stiltillämpning helt beroende på uppdraget. Hans stora produktion av vitt skilda typer av byggnader och anläggningar är monument över tidigt svenskt 1900-tal.

Exempel på kaserneer från de olika perioderna:

1892 års härordnings byggnadsprogram

*Kungl Norrlands Dragonregemente, numera Umeå stadshus
Foto Umeå kommuns hemsida*

1901 års härordnings byggnadsprogram

*Skövde. Kungl. Göta trängkårs kasern.
Foto Wikipedia*

Kasernetablissemang uppförda med särskilda anslag

*Gotlands artillerikår, kanslihuset och kasern I vid Korsbetningen år 2009.
Byggnaden inrymmer numera bland annat Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.
Foto Wikipedia*